

Pamcavati.
443 పంచవటి
1942

PNO 209 (ఖండ కావ్యము)

443
SINO 4

మాధవ పెద్ది
బుచ్చి సుందర రామ శాస్త్రి

974
10,487

*

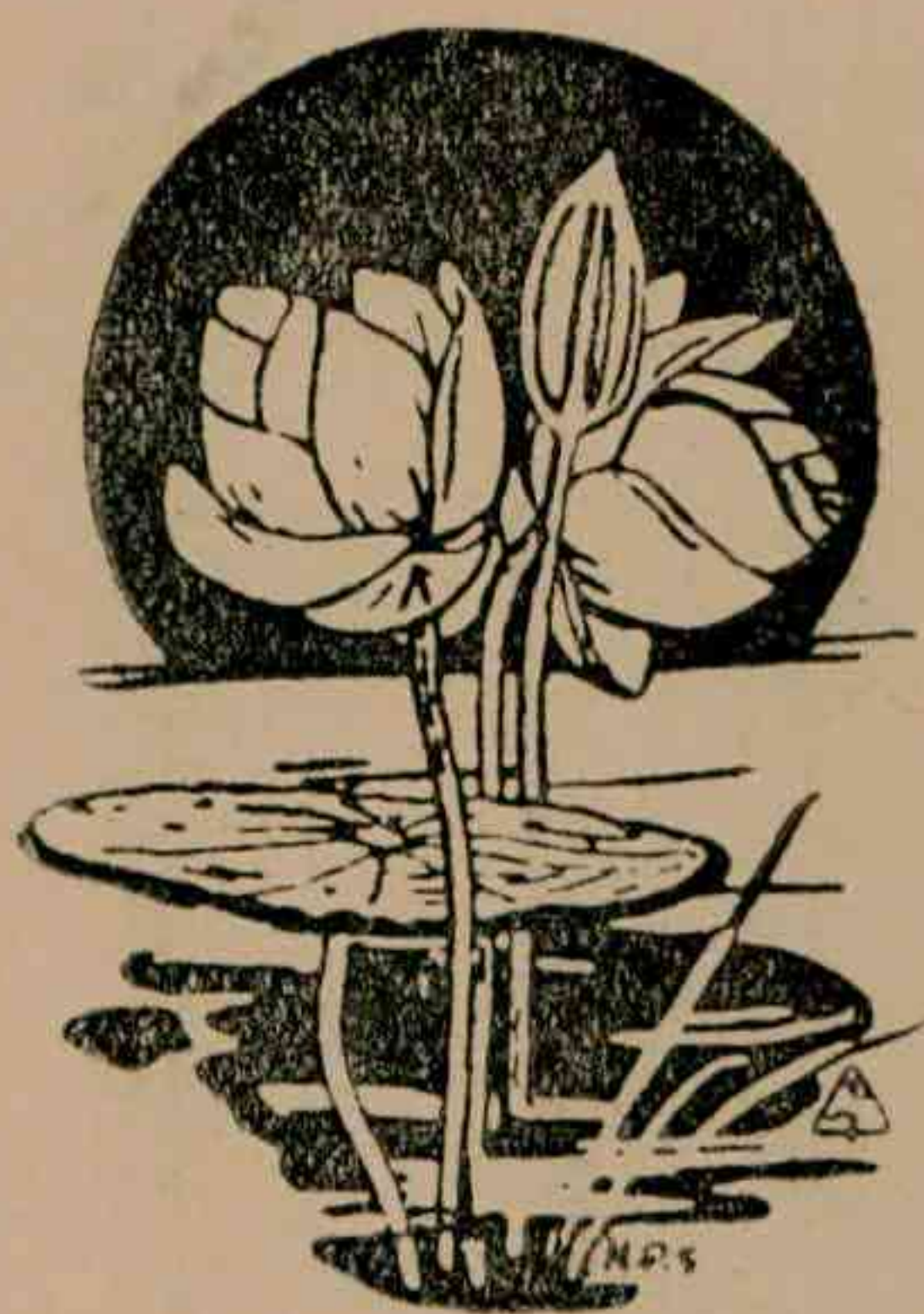
నవ్య సాహిత్య పరిషత్తు

Δ గుంటూరు Δ

పంచవటి

పంచవటి

(ఖండ కావ్యము)

మాధవపెద్ది

బుచ్చి సుందర రామ శాస్త్రి

చవ్వ సాహిత్య పరిషత్తు

గుంటూరు

ద్వితీయ ముద్రణము: జూన్ ౧౯౪౨

ఆంధ్ర గ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాల: బెజవాడ

పితృ స్మరణ

ఎవనికి నిలువేల్పు నవవర్ష జలధర
శ్యామసుందరుడు శ్రీరామచంద్రుఁ
డెంత క్రోలినఁ దృష్టియే కొల్ప దెవనికిఁ
దారకబ్రహ్మగాంధర్వగీతి
అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండ మెవ్వని కను
పాపలోపలి పసిపాప యయ్యెఁ
గరగె నెవ్వఁడు చంద్ర కాంతమట్లు దినమ్ము
రామాయణమ్ము పారాయణమున

నా యశఃకాయు పితృశంక రాభిధేయు
భవ్య మాత్మయే నా దృష్టిపథమునందు
ద్యోతిలుత దివ్యమంగళజ్యోతి యగుచుఁ
బరమపావన శీతల ప్రభలతోడ !

క వి ప్ర శం స

సృత్య సరస్వతీ కటక నిర్వణముం బ్రకటించుకొంచు సా
హిత్య సరస్వతీ హృదయ మిచ్చుచు గానసరస్వతింబలె
సత్య పదార్థ కీర్తనము సల్పెడు మత్కవితా సరస్వతీ
నిత్యత చాలు, స్వర్గమును నీరస మీ రససిద్ధిముందటన్.

మోదములోన మోదమయి పోదురు, భేదములోన భేదమై
పోదురు, సర్వముగరగి పోవును వారలదృష్టి, వారి యా
హ్లాదవినోదముల్ కడు విలక్షణముల్, కవులన్న నిత్య సూ
ర్యోదయకాల మానససరోవరహంస లటుల్ రసస్త్రియుల్.

మా సవఖండ మండల సమన్విత రాజ్యము కాత్తవేదమున్
మానసశాస్త్ర మన్నవె ప్రమాణము లీపరిపాలనం బొకిం
తేని యెఱుంగరాని దొక హృద్గతభావనెకాని దాననే
కానగవచ్చు మా రసజగద్వ్యవహార సమస్త శాఖలున్.

భిన్నతనేని తీపి గలిగించి దరిదుని భాగ్యవంతునిన్
భిన్నతలేని మార్గమునఁ బెట్టు కవీశ్వరు రాజ్యమందుఁ గై
కొన్నకొలంది నెల్లరకుఁ గొల్ల రసానుభవంబు, రండు మీ
పున్నెము పండివచ్చినది భోక్తలుగండు రసజ్ఞ శేఖరుల్.

ఆదిన్ మాదు రసప్రపంచము రసాలాకారముంజెందఁగా
స్వాధిష్ఠానముగాగఁజేసి కవితాశాఖన్ సుధామాధురిన్
నాదంబున్ వెడలింపఁడే ప్రణవఘంటంబోలి రామాయణ
ప్రాదుర్భావ వసంత కోకిలముగా వాల్చీకి సుశ్లోకియై.

కరగించున్ శిలనైన మాదుకవితాగంధర్వసంగీత కి
న్నరకఁతస్వర దేవతాహృదయసౌంద ర్యాప్సరోన్మత్య సి
ద్ధరసాస్వాదన నిత్యనూతన మహోద్య ద్రాజ్యలక్ష్మీధురం
ధర విద్యాధర చక్రవర్తి యడుగో! నక్షత్రలోకమ్మునన్.

ఆ విద్యాధరితో సువర్ణ మయపీఠాసీనుడై యల్ల స్వే
చ్ఛావాతావరణంపు భోజసురభూజచ్ఛాయఁ గొల్పుండె నే
యావాడే కవికాళిదాసరసరజ్యద్రాజరాజేశ్వరుం
డావల్లభ్యరసప్రపంచములకే యైక్యానుసంధానముల్.

రా మ దూ త

ఇదిగో! నీవు నిమిత్తమాత్రుఁ డగుమీ, యేనే సుమీ నిర్వహిం
చెద రామాయణముఁ సమస్తమును, నీ జిహ్వస్థలిఁ నిల్చెదఁ
పద స్వగ్రామకుటీరవాసమునకుఁ, భావింప నేమాత్రముఁ
హృదయస్వాస్థ్య మటన్నదే కుదురబో దీ పట్నవాసంబులఁ.

పెడకుం బట్టినబుద్ధి త్రిప్పకొను మబ్బీ! యెవ్వఁ డే గంగలోఁ
బడ నీ కేమిర! చూచుకొమ్ము తరణోపాయమ్ము! సంసారముఁ
గడుపఁ నే ననువాఁడ లే నటర, నీ గగ్గోలె కానీ! యికం
గడికే యెక్కక నీదుకైత భగవత్ కైంకర్య మాగావుతఁ!

ఉదయము పార్థివంబు వలయుఁ, ధ్వనియించి ధ్వనించిపోవలెఁ
హృదయము రామనామమున, నెల్లపుడుఁ స్తుతిపాఠ మన్నదే
యుదరనిమిత్తమై సలుపకుండ వలెఁ, బరమోపశాంతి నె
మ్మది కవితాసమాధినె నిమగ్నము గావలయుఁ గృతిక్రియఁ.

అతిపరమప్ర శాంతహృదయమ్మున బ్రాహ్మముహూర్తమందు ని
క్కృతికి నుపక్రమించుటయు తేపకడఁ విరమించు చుండుటఁ
బ్రతిదినమందు నీవు పరిపాటి నొనర్చి రచించుటం దనా
హతమునఁ గర్ణి కాగ్రమున హంసను స్తంభన చేయఁగావలెఁ.

అపు డాబ్రాహ్మముహూర్తమందె యదిగో! యాజ్ఞానకీరామచంద్ర
పరబ్రహ్మము వాయుహుపిగ జగత్ సంచారముం జేసి తూ
రుపుతేకల్ తెలచాటు నావట కొనర్చున్ సుప్రబోధంబు ప్రా
ణిపయిన్ బ్రాణిపయిన్ దదీయకృపఁగఁ టేయెంతయుద్గాఢమో?

స్థాయి పారిజాతతరుమూలమున నాకు,
హాయి రామచింతనామృతమున,
నార్తి గలిగి భక్తు లనుకొంటయే చాలు,
వచ్చి గంతుమీఁద వ్రాలుచుందు.

వేయు నేటికి మా రామవిభునివంటి
శ్యామసుందరమదనమోహనుఁడు లేడు!
అమృతహృద్రవీరు నామమై చాలు
త్రిభువనములు మోహము ద్రితము లగును.

నాకడ నీ కొకింత యయినన్ గనవచ్చెనె కోరిరూపు? నా
యాకృతియందు దానిపొడ యైనను లేనిదె కోరి నంచు వా
ల్కి లిఖింపఁ గారణము లేదు. మ తేమియునేని భక్తిమై
నేకడ రామదూత నని యే నొకతోడ దగిల్చికొంటయే.

ఎవఁడుర కోరి నే నటర? యీశ్వర తేజమునన్ జనించి వి
ష్ణువె హృదయంబుగాఁ గల మనోజనమారుతతుల్యవేగుడన్
నవమదనాభిరాముఁడను, న వ్వగు విన్నకొలందిఁ గోరి నే
యవునెడ నాదుపేర నెటు లయ్యెను సుందరకాండ మట్టులన్?

స్వాదువు తౌఫలంబులను స్వచ్ఛము లైన జలంబులన్ మితౌ
స్వాదన చేసి చేసి తుది వాయువె భక్షణముం బొనర్చి వ్యా
సాదులు మున్ను హంసగమనాగమనమ్ము లెఱింగి యింద్రియో
న్మాద మడంచియే కవనమార్గముఁ బట్టిరిరా కుమారకా !

నాదసుధన్ గ్రమోపశమన మ్మయి పోయినయట్టి త్సుత్పిపా
సాదులతో శతాబ్దులు శతాబ్దులు యోగసమాధి నుండి ము
న్నాదియుషీశ్వరుల్ ప్రకృతి కావల నిల్చి త్రికాలవేదులై
యేది ధ్వనింపఁజేసి రదె యీశ్వరవాణి సుమా కుమారకా !

స్థాయి గుదుర్చుకొ మ్ముభయసంధ్యలలో దినమున్ దినమ్ము గం
గాయమునాసరస్వతుల గానసుధారసధారచే బ్రతి
స్నాయువు నంటిపట్టు మలినమ్మును త్నాశనఁ జేసికొమ్ము రా
మాయణనిర్వికల్పకసమాధికి నే సమయమ్ముఁ జూచెదన్.

ఈ మహనీయయత్నము ఫలింపఁగ సర్వసుపర్వమౌళిమా
లామణిచక్రచుంబితము లక్షణదేవసమేతజానకీ
రామపదాబ్జపావనపరాగము మౌళి నలంకరించి నీ
వీమెయి మౌనముద్ర వహియింపుమిదే నిను నావహించెదన్.

పావన మౌ సహస్రదళపద్మసువర్ణమయాలయంబులో
శ్రీవరుఁ డైనరాఘవుఁడు చిన్తయుఁడై వెలుగొందుచుండు నీ
జీవనపుణ్యతీర్థమున శీఘ్రమె క్రుం కిడి దాటిపోమ్ము మా
యావరణమ్ము, నామ కుసుమార్చన వేళ యతిక్రమించెడిన్.

పోతనకన్నఁ బండితకవుల్ గల రెందఱొ నాఁడు నేఁడు త
ద్రీతిఁ గవిత్వమున్ నడిపిరే తెనుఁగందున నెవ్వరేనియున్ ?
హేతు వ దేమొ గురైఱుఁగు : మెంతటిమేటికవిత్వమేని స్వ
జ్యోతి బహిర్గతం బగుట చొప్పడకున్న నిరర్థకం బగున్.

నీ వాఘ్రాణమవో త్వగింద్రియమవో నేత్రంబవో జిహ్వవో
కా వశ్చే శ్రవణంబవేని మఱి యాకాశంబవో భూమివో
కా వట్లగ్నివయేని వాయువపునుం గా వింక నే మాదువో
భావింపంగద వోయి రాఘవపరబ్రహ్మైక్యసంధానతన్ !

లే వచ్చోటను ద్వేషరాగములు చెల్లె లోభమోహములున్
దావే దుర్లభ మా మదమ్మునకు మాత్సర్యముకున్ ధర్మమున్
గా వీ వర్థము కామమోక్షములునుం గా వింక నే మాదువో
భావింపంగద వోయి రాఘవపరబ్రహ్మైక్యసంధానతన్ !

లే దేమాత్రము మృత్యుశంకయని యట్లె జాతిభేదం బనన్
రా దట్లె తలిదండ్రు లన్నదియుఁ దీరా జన్తమే నట్టిదె
నీ దన్నట్టిదె లేక యాత్మ యొకటే నిర్వాతదీపాంకుర
ప్రాదుర్భావముఁ జెందు రాఘవపరబ్రహ్మైక్యసంధానతన్.

పంచవటి

ఎవియో లీలల నేల చూపెదవు మే మింకేమియున్ గోర మె
క్కువ యేదీ యొకసారి చూపగదె యా గోదావరీతీరపం
చవటిపర్ణ కుటీరవాసమునివేషం బేకపత్నీవ్రత
స్తవనీయమ్ముఁ బ్రసన్నరాఘవము సీతాలక్ష్మణోపేతమున్ !

ఎవ రా పుణ్యతపోవనాంతరములో నేకాంతవాసమ్మునన్
లవలీపల్లవశయ్యపై? నతఁడు లీలామానుషుం డైనరా
ఘవుఁడేనా? మఱి యెవ్వ రా సరస? సాక్షాదాదిలక్ష్మ్యంశసం
భవ యశా భూసుత సీతయా? శత మివే భక్తిప్రపూర్ణాంజలుల్ !

అవుఁ గానీ మనలక్ష్మణుం డెచట? శయ్యాకల్పనానంతరం
బవలం బోయెనె పత్రపుష్పఫలతోయార్థంబు వేయేడు లా
యువురా లక్ష్మణ! నీకు మాట యనుకొంచుండంగనే వచ్చినాఁ
డవురా! యెన్నిఫలంబులన్ గుడువఁబెట్టన్ దెచ్చియున్నావురా!

మదురఁగఁ బండుపండులను మాపును తేపును దెచ్చి యన్నకున్
వదినెకుఁ జేతి కిచ్చెదవు, వారిది భుక్తియు నీది తృప్తియున్
క్షుధ యెటు పోయెఁ బండె రుచిచూడ వహా! జలమేనిగ్రోలకే
బ్రదుకఁగ వచ్చునే పవనపారణమాత్రముతోనె లక్ష్మణా!

ఎటు శమియించుచున్నది జ్వలింపక లో జరరాగ్నవాయు వే
మిటొ యటు భుక్తిగాఁబరిణమించి క్షుధన్ సుధజేయుటేమిటో
ఇటు లొనరింప శేషఫణి కీ వవతారమ వౌటఁ జెల్లె నెం
తటిఘన మైన దీ యఘటనాఘటనాపటిమంబు లక్ష్మణా!

స్థిరతరం బైనయోగనంసిద్ధిఁ జేసి
చిత్తమే క్షీరసాగరస్థితి వహింపఁ
బాలతరగల నాలీలఁగ్రోలు నీకు
నీఫలజలంబు లెటు రుచియించుఁ దండ్రి!

అడవిని క్రొత్తక్రొత్త లయినట్టి ఫలంబులు దెచ్చి చేతి కి
చ్చేడునపు డెల్లఁ దద్రుచివిశేషము లీ వెఱిగించుచుంట సా
పడి కొనితెత్తు వీ వనుచు భ్రాంతి వహింపరయేని యంతప్రే
ముడిగలయన్నయున్ వదినె ముట్టుదు రేఫల మొక్కఁడేనియున్?

చూచుచునున్న యట్లువినుచున్ వినుచున్నటు చూచు నీవు మూ
చూచుచునే ఫలంబులరుచుల్ గ్రహియింతువుగాని నాల్కపై
వైచుక కాదు, కేవలము వాసుకి వీ వనుమాట వారికిన్
దోచదు మానుషత్వమున దోగిన హేతువుచేత లక్ష్యణా!

వలపున కచ్చమున్ మొగలివంటిది నీచెలి, నీవు భోగిమం
డలమకుటాయమానుఁడవు, నైజముగా నవకామయావనో
జ్వలత క్షణక్షణంబును బొసంగును నాగకులమ్ము; కెట్లు రాఁ
గలిగితి చుట్టవేసుక సుఖంబుగ బ్రొద్దులు పుచ్చకుండఁగన్.

పదముల నంటి వేడెడిని పాపము నీ వెనువెంట రాఁగ మీ
వదినెకుఁ దోడుతోడు వనవాస మొనర్చును లెమ్ము లక్ష్యణా!
ముదలయొసంగు మంచును బ్రహ్మజ్య సుమిత్రయనంగనాఁడునీ
హృదినెఱిగింపవొక్కొ! హృదయేశ్వరియుష్మలికంబువాయగన్.

వల దనువాడ నావననివాసముకుం గొనిపోవఁగాఁ గుతూ
హల మది లేకనా? జనకు లా గురుపాదులు పేరుఁ బెట్టి రూ
ర్తిశ యని, నీ కనాగత మెఱింగిన యంత మహర్షి వాక్కు ని
ష్ఠల మగునే పరస్పరముఁ బాయుట తప్పనె తప్ప దెట్టులన్.

జనకునియాజ్ఞచే వనికి సాగఁగ నుండినయట్టి నేను నీ
జనకుని యాశయమున కసమ్మతి నూను టసంగతంబు: తో
డను గొనిపోదు ప్రాణమిచటన్ బడియుండు శరీర మంచుఁ దె
ల్పినపయిఁ గాదె ని న్నడుగువేయగ నిచ్చినదామె లక్ష్మణా!

ఎటనో యున్న దయోధ్య, యందునను నీయిల్లాలు, నీ వుంటివి
య్యటవిన్ బంచవటి శిలాతలమునం, చా నేమి యేకత్ర యు
న్నటులేకా సతి యోగనిద్రను త్వదీయాత్మానుసంధానతన్
ఘటముల్ దూరములై ననేమి మతు లొక్కండై న నంత ద్దుఖా!

అణుమాత్రచ్యుతి లేనియోగమున నిత్యస్వచ్ఛ మాణిక్య ద
ర్పణమా నీ హృదయంబులోఁ బ్రతిఫలింపన్ నీసతిన్ నీ వను
క్షణమున్ జూచుటలేదొ, యాయమయు నీశ్వాసోర్తి రూపంబెల
క్షణ, కై సేయదొ నీకు నామెకు వియోగంబౌట యింకెట్టులో?

అనాఁ డొక్కొకయాకె చేతి కిడగా నాయన్న యీపర్ణ శా
లానిర్మాణ మొనర్చినాడ, వొకవేళన్ నిద్దురం జేసి తే
యేనాఁ డెట్టినిశీధమం దయినఁ దండ్రీ? లక్ష్మణా! యట్టె యా
నీనుం డయ్యెద వల్ల ప్రాంగణశిలాసింహాసనంబందునన్.

పద నిద్రింతురు పూజ్యపాదు లదిగో! పాపాణసింహాసనం
బెదురుం జూచుచునుండె నీకొఱకునై యేకాకినై కూరుచుం
డెదుగా రే తెలవాఱులుం గునికిపాటేలేక సూక్ష్మంబుగా
నెది శబ్దించిన వించుఁ బాముచెవు లోయీ! నీవి వీరవ్రతా!

ఈలలితంపు దేహాలత కెండ యొకించుక సోకకుండ నే
లాలవలీలవంగలతలన్ గొని చెంతల నాపె చేతినీ
రాలను బెంచ మీవదినె రమ్యవితాన మమర్చికొంటి కా
బోలు శిలావితర్దికకుఁ బొల్చిన చందనమూల మందునన్.

స్వచ్ఛాకాశ గభీరపర్వతదరీ సాంద్రాటవీ నిర్ఝరీ
స్వచ్ఛాగానపరీత మైన ప్రకృతి స్నేహానుబంధమ్ముతో
స్వచ్ఛందానిలభుక్తితోఁ దప మిటుల్ సాగింతువే పుష్పవ
ల్లీచ్ఛాయాసుఖ వేదికన్ విషయనిర్లిప్తాంతరంగమ్మునన్.

చందనమూలదేశమున స్వచ్ఛశిలాఫలకమ్మునందు నా
నందశరంగముగ్ధనయనమ్ములతో బామ లెత్తి చూతువే
యెందుల కోయి! మా రఘుకులేశునియానతికన్న నీకుఁ గో
రం దగినట్టి దేది యొకరవ్వయు లేదు గదోయి లక్ష్మణా!

అంతసమాధినిష్ఠుడవె యయ్యును జీమ చిటుక్కు మన్న గు
ర్తింతువు విల్లు నమ్ముల ధరింతువు భద్రము ఘోరరాక్షసా
క్రాంతము ప్రాంత మంతయును రక్షణభారము నీకుఁ బెట్టి ని
శ్చింతగ నిద్రఁ జెందెదరు సీతయు శ్రీరఘురామచంద్రుడున్.

అమితప్రోజ్వల మైన నీయమృతదేహచ్ఛాయ యీయంధకా
రమునన్ సైతము దృక్పథంబును సువర్ణస్నాన మాడించెడున్
సుమనోజ్ఞం బగు నీస్వరూప మటులే చూడంగఁ జూడంగ ని
ర్నిమిషంబై నయనద్వయంబును మనోనేత్రంబు విప్పారెడిన్.

ఏ వ్యావృత్తి యొకింత లేక నిరతం బీదై వసృష్టికియా
కావ్యగ్రంథమునే పఠించుకొనుచున్ గంభీరశైలాళి మా
నవ్యాఖ్యల్ పరికించి చూచు మునిబృందం బంతరార్థం బిటన్
సువ్యక్తంబు భవన్ముఖంబున నొనర్చున్ భాష్యకారప్రభూ!

నీ వా యన్నయు నివ్వనిన్ వెడలినన్ మీ యశ్వినీదేవతా
లావణ్యాధిక రామణీయకతనూలాలిత్యముం గ్రోలఁగా
మీవెంటం బడి దేహభాస మన లేమీ లేకయే వచ్చి మీ
భావైక్యంబునఁ జొక్కుటే యిచట జీవన్ముక్తి ఋష్యాళికిన్.

అఖిలార్థకామ సమస్వయ ప్రాపిత

పరమ స్వధర్మ నిర్వహణ చణులు

ఆలోక్యమాన పిపీలి కాదిబ్రహ్మ

పర్యంత తుల్య స్వభావ రమ్యు

లుపనిష త్పుణ్య పీయూష పాన విశేష

దినదిన నవన వోత్తేజితాత్మ

లాజ్ఞానిరీక్షక హంసవాహన దహ

రాకాశ వీధి విహారదృష్టు

లత్యధిక పంచవర్ణమయ ప్రభూత
చిత్కళామంది రాంతర జీవ దేవ
నిరత సుఖ లోలు రతిపూజనీయు లైన
మానులు గదయ్య! మీ శ్రోతృమండలంబు.

అత్యాది సప్తమహాఋషుల వారె త
చృరణసంస్పర్శయె స్పర్శవేధి
అతఁడె యాపస్తంబుఁ డావృత్తచక్షువు
కేవల బ్రహ్మపదావలంబి
యా నారదుఁడు తురీయాతీతుఁ డాకాశ
గమన దూర శ్రవణములవాఁడు
అనలి జాబాలి యత్యద్భుతావహ పర
కాయప్రవేశలాఘవము గలఁడు
సంయములు వార లరుగొ! స్వచ్ఛందమరణు
తాటయే గాక సశరీర మైనయట్టి
స్వర్గసుఖ ముందు రని పూజ సలుపు టీరు
లోకసంగ్రహణార్థ మానే క దయ్య!

ఎట నేపక్షినిగాని యేమృగమునేనీ వేయకే పోగఁ గ
న్నటులేచూచుదయాంబురాసులుగదయ్యా! నీవు నీయన్న యే
మిటికై తాల్చెద రా శరాసనములకొ మీ రట్టు లెల్లప్పు డ
న్నటు లీ ఘోరవనస్థలీదనుజసంహారం బొకం డుండెగా!

పదిలము లక్ష్మణా! యిచటి పంచవటీతటి నింతదాఁటిన
విదులుచు నుందు రం దిసుక వేసిన రాలనియట్టు లెందుఁద
త్పదదళితంబు గాని దగుపట్టదు వారల మన్నిపట్టుల
మెదలదు జంతు వేదియును మింటను బొటదు పక్షి సైతము.

అవురా! యెంతటివింత సాజముగ మాంసాహారియా క్రూరజం
తువునేనీ యిచటఁదపోమహిమ సాదుం జేసెనే కాని దా
నవుడై పోయినయట్టి మానవు నొకింత మార్చలేదయ్యెవా
స్తవిక స్వస్థితికన్న వచ్చు నడుమంత్రం బెంత దుస్సాధమా.

మణిదీపికా స్వర్ణమందిరాంతఃపుర
స్థల హంసతూలికాతల్ప మేని
చంద్రకాంతోప లాస్థానమంటపమధ్య
నవరత్న సింహాసనంబు గాని
వైదూర్య నీల గోమేధిక మరకత
విద్రుమ పాదుకాఽతతి యేని
సమయజ్ఞ సేవక స్ఫటికపా త్రానీత
బహువిధ ప్రసవాసవములు గాని
చతురుదధి మేఖలా వలయిత సమస్త
భూతధాత్రీశ్వరీ కరాంబుజముగాని
రామవనవాస దీక్షాధురంధరతను
నింతయు సడల్పఁజాల వయ్యెను గదయ్య.

అమితప్రేమ రసప్రసన్నను నయోధ్యన్ వీడుటే గాదు త
న్మమతాగంధమె పాటనీయఁ డహహ! మాజానకీరామ ప్రే
మమయ త్యాగమయ స్వధర్మమయ సంసారస్వరూపమై ధ్యే
యము మాకెల్లపుడెల్లవే యొసగు నత్యంతాత్మమాధుర్యమున్

యమనియమాదులన్ శమదమాదులచేతను జిత్తశాంతి ముం
దమరుచుకొన్న వీరపురుషాగ్రణి యాటనె యట్టిరాజభో
గమును బరిత్యజించెఁ దృణకల్పముగా నొనరించి వాలిస్వా
మ్యమునకు సామ్య మాతనిగృహవ్రతసిద్ధికి నుద్ది యున్నదే!

పితృవాక్పాలనకై కరస్థ మగు పృథ్వీరాజ్యమెల్లన్ దృణీ
కృతముం జేసినయట్టి యన్న హృదయప్రీత్యర్థమై యెల్లజీ
విత మిట్లర్పణఁ జేసి విస్తీర్ణునిఁ గావించె శిరోధార్య మ
ప్రతిమానమ్ము భవచ్ఛరిత్ర మసిధారాతీక్షణతీక్షణవ్రతా!

కావించినావు గోదావరీసుఖవాయు

పరిచితస్థలిలోనఁ బర్ణశాల

సమకూర్చినా వాశ్రమముతోడిపాటు నీ

తారామచంద్రవిహారభూమి

నెలకొల్పినావు చిన్నిసరస్సు నొకదాని

నీలోత్పలస్వర్ణనీరజముల

నిలిపినా వొకరమణీయ వృక్షచ్ఛాయ

జానకీరామవిశ్రాంతిపీఠి

మఱపునకుఁ దెచ్చినావు లక్ష్మణకుమార!
 అన్నవదినెల కయ్యయోధ్యాపురమ్ము
 విష్ణుహారణ్యమందునే యింద్రభోగ
 మమరపదవియు స్వర్గసౌఖ్యము ఘటించి.

ఏరో రాజ్యము నీకు నీవలయునే యేతెమ్ము సింహాసనం
 బారోహింపుము దేవ రాఘవ ధనుర్జ్యారోపితాశీవిష
 క్రూరాకారశరమ్ముతో నిలుతు నీకుం బ్రక్కగా నన్న నీ
 తీరుం జూచి జగత్తయం బడలిపోదే నాఁడు రామానుజా!

సమమై పోయెను క్రోధశాంతులటులన్ సంరంభముం జూపి సం
 యమనం బంతటిలోఁ బొనర్చితివి రామాజ్ఞాప్రకారంబుగా
 శమితంబై జ్వలదగ్ని చందనముగా సాక్షాత్కృతం బయ్యెఁ బ్రా
 ణముదక్కెంజుమి మంథరాయుతముగఁ గై కేయి కానాటికిఁ

గుణ మగుపడ్డ నైజ మనుకొందువు, దుర్గుణ మున్న సుంత సై
 రణ మొనరింపనేర వపరాధము దైవతపీఠినుండి ల
 క్ష్మణ! డిగకే విచారణను సల్పినచో నరజాతి భూమిపై
 మనుటయె దుర్లభంబనఁడె మా రఘురాముఁడు నాఁడు లక్ష్మణా!

హృదయము నెప్పు డూర్ధ్వమునకే పరగించుక యీ సరత్వ మ
 న్నది యొకలీలఁ జేయఁ దెలియంబడునే మనుజస్వభావ మా
 పదవిని డిగ్గకే పతితపావనుఁడన్ బిరుదంబు రాదు మా
 చదు వొక రామచంద్రునికె సర్వము హృద్గతమోయి లక్ష్మణా!

పరులకె కాని దైన మనుభావము మా రఘురామమూర్తి కే
నరుడ నటన్న భావమె మనంబున నయ్యభిమాన ముంటనే
నరున కుదారజీవనఘనత్వము నంత యనుగ్రహించె దా
నెఱుఁగునె దై వమేని మును పెన్నడు నట్టికృపాసహిష్ణుతల్.

ఎపు డొకటేసుఖంబయి యొకించుక కావలెనన్నఁగూడఁ గ
ష్టపురుచి యన్నదే పడయఁ జాలని దై వతకోటికన్న నె
ల్లపు డొకదాని నొక్కటిగ నంటుక వచ్చుచుఁబోవు కష్టసౌ
ఖ్యపుఁగలగల్పు గల్గు నరు లన్న నె ప్రీతి జనించు లక్ష్మణా!

కన్నెలు కన్నెలే యగుచుఁ గల్పము లేగినఁగాని తల్లులౌ
టన్నది లేనె లేనియపు డందఱు నొక్కటెగాని పెద్దలుం
బిన్న లటంచు లేనపుడు బింబముకుం బ్రతిబింబ మంచు లే
కున్నపు డింక స్వర్గ మదియుండియు నేమిఫలమ్ము లక్ష్మణా!

పరుడే యాభరతుండు నీయటులనే ప్రాణాధికుండైన సో
దరుడేకా రఘురామచంద్రుల కెటుల్ దండె త్తినాఁ డంచు ను
ద్ధరతం జూపితి వల్లనాఁ డెఱుక లేదో నీకునామాత్ర మ
త్తైఱ గెల్లక భవదీయ భక్తిగరిమోద్రేకంబె సూచించెడిక.

నీదియ కాదె రాజ్య మది నే నెటు లేలుదు నీకుఁగాను నీ
పాదుకలే యనక భరతుభక్తికినై రఘురాముఁ డెంతో యా
మోదముఁ జెంద భేదమును బొందెద వగ్రజుప్రేమ యింకనే
సోదరుడేని నీయటులఁ జూరగొనందగఁడేమి లక్ష్మణా!

అడవికిఁ బాటఁదోలెఁగద యా సవతమ్మ యయోధ్యనుండి మా
పడసెడిరాజభోగ మెడఁబాపి బలీ ! భరతా ! యిఁ కామెకుం
గొడుకువె గానఁ బాదుకలుగూడ హరించితి విప్పు డీ నెపం
బిడి యనునంతదాఁ కరిగె నేలొకొ నీహృదయంబు లక్ష్మణా !

ఉదయము నిత్య మీవు శిర సొగ్గడి పాదుకతాటచేత నీ
మది కవి యన్నజాల నభిమానమె యందులకే నటయ్య యీ
వ్యధ తిరుగఁ రచించుకొనవచ్చును భాగ్యమొ లేక బంగళో
కొదవయొయ్యరణ్యమునఁగొయ్యమునంగొణతంబులక్ష్మణా !

తొడిగెడు రామపాదుకలఁ దోడ్కొని పోవుచు నీకు మాఱుగా
నిడియెద రాజ్యపీఠి ననఁడే భరతుం డిఁక వీని నింతతో
విడిచితి నే ననఁడె రఘువీరుఁడు దాఁ దిరుగాడు పెట్టులో
యడు గిడరాని కంటకసమాకుల మివ్వనమంచుఁ గుంనితే !

అవి చన నేమిలే తిరుగ నట్టివి వేఱ ధరింపఁబోఁడె రా
ఘవుఁ డని లోన నెంచు నవకాశమె లే నటుపల్కి రాజ గౌ
రవ మిడి యల్ల పాదుకల రాముఁ డిడెన్ దనమాఱుఁగాఁగ న
య్యవియునురామునింబలెనె యప్రతిమానములొక్కొలక్ష్మణా !

మొదలే తల్లికి వెన్కఁ దల్లిగద వ్యామోహంబునన్జూచుకొ
న్నదిగాఁ గన్నులఁ గన్నబిడ్డలుగ బాల్యం బాదిగా నెన్నఁడే
నెదురే పల్కనివారుగా భరతుఁ డీ రేకంబెకా యేమి యా
డెదమో లక్ష్మణ ! కారణార్థ మిటులుండెన్ గై కరూపంబుగన్.

ఎక్కడికి నక్కడికె సరిలే యటంచు
నోర్చుకొని యెంత మనసు గుదుర్చుకొన్న
నడవి యనినప్పు డడవియే యగును గాని
యొక్కనాటికినేని యయోధ్య గాదు.

సమశీతోష్ణసుఖప్రదంబు బహుసస్యశ్యామలంబుఁ ఫల
ద్రుమసంశోభిత మైన కోసలమునందుఁ సర్వసంపత్సమృ
ద్ధమయోధ్యాపుర మొప్పుదే ప్రకృతికాంతాగర్భశుక్త్యుత్తమో
త్తమముక్తాఫలవైఖరిఁ ధశధోద్యత్సాధపారంపరిఁ.

వివిధపుష్పోద్యాన విశ్రాంతివేదికా
సుఖవాయుసేవ నోత్సుకజనమ్ము
నవనవోన్మేష సౌందర్యలక్ష్మీ రత్న
దర్పణోపమిత రధ్యాతలమ్ము
జనపదాగత ధాన్యసంచయ క్రయ వస్తు
సముదాయవిక్రయ సామరవము
తత్తత్ప్రదేశ నూతననిత్యనిర్మిత
లీలానివాస కేళీవనమ్ము
సకలరాజకీయసంస్థా వ్యవస్థాధి
కారివర్గ ముఖ్యకార్యనిలయ
శతశతాధికమ్ము సాకేతనగరమ్ము
స్మృతిపథమ్ముఁ బాయు టెటుక్షణమ్ము.

సరయూమాతృక్షీరము
మఱువ దయోధ్యాపురీకుమారిక వృద్ధిం
బొరసియు నెప్పటి కపుడే
చిరనూతన మైనయట్టి శిశుసమ్మితమై.

పరిసరోద్యానములలోఁ బ్రభాతములను
వివిధపుష్పాపచయము గావించుపుష్ప
లావికాగీతికలకుఁ దాళములు వేయుఁ
దన్నది సదా తరంగహస్తములతోడ.

తటము నెటు చూడ ప్రాంతకాంతారవాసి,
పరమనిష్ఠాగరిష్ఠతపస్వి పాద
చిహ్నము ద్రిత మెందు దర్శించినార
లీర లటువంటి పుణ్యవాహినిని దిరిగి.

నడికిరేయి జలక్రీడ నడిపిపోవు
నప్పరోజన దివ్యదేహములనుండి
లులిత మగుచుంటఁ దన్నదీజలము సతము
లలితలలితంబు లాలితలాలితంబు.

ఆయెడ ఘట్టఘట్టవివిధాసనపాళి నిషణ్ణులై త్రయీ
గాయనగాయనీమణులు గాన మొనర్చుచు నుండరే యుష
స్సాయములందుఁ బ్రత్యుపనిషత్తును గేయముగా నొనర్చి స్వ
గీయపదాతిశాయి యయి కేవలబ్రహ్మపదమ్ము నంటగల్గె.

ఆముఖబ్రహ్మతేజము సహస్రముఖంబులఁ గామధేనుచిం
తామణులట్లు శిష్యసముదాయము కాకలి దప్పి తీర్ప బో
ధామృత మిచ్చుచుండఁ రె మహామహితాత్ములు మాసిచంద్రు లం
దేమి వచించుచుండినను నీశ్వరవాణి ప్రతిధ్వనింపఁగన్.

ప్రాశన కిన్నియంబువులు పర్ణములున్ ఫలముల్ గదా తపో
రాసులు బ్రహ్మవాదులు పరాశరముఖ్యముషీంద్రు లీశ్వరా
దేశ మభి స్తరింపఁ రె శ్రుతి స్మృతిరూపము గాఁగ మేఘ గ
ర్భాశతము క్తకంఠముల సర్వము యోగబలమై వారికిన్.

ఫలమె భుక్తికి నటు గానిపక్షమందు
నట్టి దేదొ యపక్వపదార్థ మంతె
యన్యజనమునకే నవధాన్యములను
నేల నెవరేని దున్ని పండించు తెల్ల.

అతిథిపూజాపరాయణు లర్చ్యమాన
హరిహరపితామహులు పురుషార్థపరులు
బ్రహ్మతేజఃప్రపూర్ణులై పరిధవిలరె
యజ్ఞ లప్సరిఁ బ్రజ్వలితాగ్నులట్లు.

సరయాతీర శరీషపుష్పవన సంచారం బయోధ్యాపురీ
సురుచి త్యానుభవంబు లో మఱపువచ్చున్ వచ్చినం గాని త
త్పరమామ్నాయ పవిత్ర శీతల వచోధారాభిషేకముఁ ద
త్పురవాసి ప్రబలానురాగము నొకప్పున్ జ్ఞప్తికిన్ దక్కునే.

మిన్ను మన్నును గానరానియటు గ్రమ్మె జమ్మచీకట్లు నా
యన్నా! లక్ష్మణ! రాక్షసాకులము ఘోరారణ్యమే గాక యా
సన్నంబై నది కాశరాత్రియును బాషాణంబునం దొంటినే
యన్నావా? యటు పర్ణశాలఁ జొరరాదో నీవ్రతంబొప్పదో.

అవిగో! ఘోరతరార్భటుల్ వినుటలేదా? విన్న నేమాయె నం
టవు గాఁబోలును నీమనంబునకు ధ్యానంబందె యున్నావు దా
నవు లేరే నిటుప్రక్కగా మెదిలినంత జేత విల్లందుకొం
దువుగా లక్ష్మణ! డించివేతుగద చిన్మద్ర సమున్నిద్రత.

అటులఁజూచిన నెంతఁ ఘోరము మనుష్యవ్రాతముంబట్టి తం
పటలం బెట్టుచునున్నవా రసురు లీప్రాంతంబునంగూడ నెం
తటిదుర్గంధమొ చుట్టవేసినది నీ నాసాపుటంబందె చొ
చ్చుటలేకున్నదొ రాముఁ డాజ్ఞ యిడ కచ్చో నీవు పోనేరవో.

ఆ ముని పాప మెవ్వఁడొకదా! యటు పట్టుక యంటఁ దీతురే
చీమలమట్టి కింకఁబయిఁ జెండుటయా యొడలెల్ల వాఱలే
గా మఱినెత్తు భైరవులు గ్రమ్ముచునున్నవి కళ్ళు వానియం
దేమియు లేదు దోసమని యీశ్వరచింత యొకండు దక్కగ.

ఎవఁడొ రక్కసుఁ డేదొ వచించుచుండె
ఖరునితోడుతఁ దోడిరక్కసులు వినఁగ
వింద మొకవేళ మీర లీ విసినమునకు
వచ్చు టాదిగ నడచినవార్త లేమొ.

నరు లొకమువ్వు రీమనవనంబును జొచ్చి స్వకీయ మట్టు లే
ర్పఱచుక పర్ణ శాల నదె పంచవటిన్ నివసించుచున్నవా
రిరువురు వారిలోఁ బురుషు లింతి యొక్కర్తుక యెల్ల వెంట నొ
క్కరు విడనింక నొక్కరుగఁగాచుచునుందురు వార లాయమన్.

ఎటఁ బొడగట్టువాని నటనే పుటమార్ప న్రతంబు గొన్నవా
రట! యిటువంటిపాముపగ రాక్షసు లన్న నె గాని బాధనొం
దుట సహియింపనోపరట దోమయుఁ జీమయునేని! యబ్బ!యి
య్యటవిని నేటికిన్ వెలసి రన్నయుఁదమ్ముడు రామలక్ష్మణుల్

నరులన ద్వేషభావముననా వధియించుట పాడుపొట్ట కీ
శ్వరుఁ డటుపెట్టెగా మనకు భక్షణ చేయనె చేయరేగదా
పొరిగొన నేటికో మనల బుద్ధి గలార మటంచుఁ జాటుకొం
దురు నరు లంతకంతకు నధోగతిలోఁ బడిపోవుచుండియున్.

పసులవిధమ్ములన్ దనుజభక్షణ కేర్పడువారికిన్ దపో
భ్యసనము వ్యర్థ మంచుఁ గద భంగమొనర్తుము దానదై వవి
శ్వసనము లే దటండ్ర మునిబాలిశు లట్టులెయైన నేటికీ
యసురుల కొక్కలంకనె శివాలయముల్ నవలక్షకోటిగన్.

మృగముల్ పక్షులు మీకు మాకెటులనో మీరేని మాకట్టులే
భగవన్నిర్ణయ మన్నఁగాని మదికే పట్టించుకోబోరనా
దిగ నీవచ్చెడిదారి కడ్డుపడి మ్రుందింపంగఁ బై వత్తు రీ
విగ నె ట్లీ దురుపద్రవం బడచి స్వామీ! మమ్ము రక్షించెదో.

పోడిచినది చుక్క చీకటు
 లడఁగెడి దూరుపదె తెల్లనాయెను జెవులం
 బడుచుండె విహగరుతములు
 గుడి వైతాళికుల మేలుకొలుపులు వోలెన్.

ఎదు రెమరన్ ధ్వనించు సెలయేటికి నావలికొండ సోల్పు నం
 దుదయముపక్షి తెక్తలటులూగుచువాలుచు నొయ్యనొయ్యలో
 నొదుగుచు దూరదూర మగుచుండెడి నీడలఁజూచి యన్నయన్
 వదినెయు సీవు సూర్యభగవానున కర్ఘ్యము లీయవత్తురే.

ఎవ రెవరిఁ గూర్చి శోకిలె
 దవు స్వామి! యవిగో! యశ్రుధారలఁచారల్
 మివుల మలినమ్ము లొనరిచి
 నవి శుద్ధసువర్ణదర్పణకపోలములన్.

మతిఁ బుత్రవిరహహేతుక
 పితృమృతీయే గాక దుఃఖపీడితజీవ
 స్తృతమాతృశోచనీయ
 స్థితీయుఁ గలంగించుచున్న దే సౌమిత్రీ!

ఆస్వస్థానమునందు నున్నయెడ జ్యోత్స్నాపూర్ణ మీరాత్రి నె
 ట్లాస్వాదింతొ ప్రియాద్వితీయుఁడవుగా నారామదేశమ్మునన్
 నాస్వామి! యెటువంటిరేయి యెటుశూన్యప్రాయమైపోయె స
 ర్వస్వ మొక్కతపోవ్రతమ్మునకె ధారన్ బోసికొంటే ప్రభూ!

ఆయుద్యానసరోజలాంతరితతీరానేకభూమిరుహ
 చ్ఛాయాదృశ్యసహోత్సుకప్రియసఖీసంయుక్తనౌకావిహా
 రాయత్తంబులు పూర్ణమానిశలు వాయంబోవు చిత్తంబెటుల్
 స్వాయత్తీకృత మైన నాయనుభవం బాలాటి దేనాటికి.

కడచె బూవులపండుగంబలె నదో కాలం బదో జీవితం
 బెడ మైపోయెడి నాడునాటి కకటా! యింతేనిసంబంధ మే
 ర్పడకే వేర్పడుచుండె సుందరదివారాత్రంబు లెన్నెన్నో యె
 క్కడిదీక్షావిధి యిట్టి వింకఁ బదునాల్లాహా! వసంతర్తువుల్.

చూడన్ లేముర తండ్రి వల్కల మటుల్ చుట్టంగఁ గంజూపులే
 నీడల్ వాతెడిమేని కొత్తిడి యగున్ నీ రాను మాగుండె వ్రే
 లాడన్ జొచ్చె నవేమి టోయి! తలనీలాలన్ జడల్ గూడనా
 వీడన్ రాదొకొ పీని నీవ్రతసమాప్తి జేయు పర్యంతమున్.

ఇది పీతాంబరమా మతే దయినఁ గానీ హేమచేలంబ నీ
 మది కెట్లాప్పెనొ యెన్నోయెన్నో జనకత్తాజాని మొన్నొన్న నే
 గద మాస్వామికిఁ గట్ట-బెట్టె మధుపర్కంబుల్ మహార్థంబులన్
 దుదకున్ వల్కలమా వ్రతంబ కరుణాదూరంబ ధర్మంబటే.

కన్నెన్ నీ కిడువేళ నాజనకుచేఁ గళ్యాణవీరమ్మునన్
 బన్నీటన్ గడిగించుకొన్నయవి యా బంగారుపాదమ్ము లీ
 కన్నీటన్ గడుగంగఁ జాల మనసొఁ గన్విప్పి తెమ్మిట్లు న
 న్నన్నయ్యా! యెపు డున్నవేగదర ధ్యానమ్ముల్ తపోనిష్ఠలున్.

నీ వీరాసనబంధనిశ్చలత ధ్యానింపంగ ధ్యానింప ము
న్నా వెల్వడ్డవి దుఃఖబాష్పములు గా వానందబాష్పములన్
భావావిష్టత గల్గెగాని యది నీ బ్రహ్మైక్యసంధానమా ?
శ్రీవైకుంఠవిహారమా? తెలుపుమా ! క్షీరాబ్ధిసంచారమా ?

లోకమున్ మముఁ జూచినవ్యకౌనుడున్ లోలోనఁబుష్పంబెదో
యాటంకం బడ వెల్లడింతువటరా యానందహాసము నం
తేకాదే యమృతాశ్రవుల్ గురియుదే ఈపుష్పలోకముక్కున్
నీ కేదో పరిభాష యున్నయటులన్ పూచందమే తెల్పేలే.

పువ్వులుగూడ మోహపడిపోవుచు నీమెయి వ్రాలి బంగరుం
బువ్వుల పూజ గూర్చినవి పూర్ణసుధాకరుఁ డిచ్చినాఁడు నీ
కివ్వరమూర్తిమంతునకు నెప్పుడో కప్పురపున్నివాళి నీ
నవ్వక నవ్వు దృగ్విలసనం బింకనైన ననుగ్రహింతువే.

ఎవరో పాపము దేవకాంత యదిగో! హేలాగతిన్ వచ్చి యా
సవడేన్ నీనవకోటిమన్మథవిలాసస్ఫూర్తిమన్నూర్తికిన్
వివశంబైనది లక్ష్మణా! యొక కృపావీచిన్ బ్రసాదించి తే
ర్చవె ధ్యానస్థితిఁ దెల్లవాటిచి తదాశాఙ్గ్యోతి చల్లార్తువే.

పువ్వుఁబుట్టంబుకుఁదోడు కెంజివురుసామ్ముల్ తీవయొడ్డాణమున్
తవణింపన్ మెయిఁ బొలుటాకునఁ బయంట్లదీర్చినీచెంగటన్
సవిలాసంబుగ నిల్చియున్నయది సాక్షాదింద్రచాపంబటుల్
రవ క న్నెత్తినఁ జాలు నింక సశరీరస్వర్గసౌఖ్యం బగున్.

తెరచితి గాని కన్ను లటు తీక్షణములైన విలోకనమ్ములం
బటపెద వేటి కోయి శిశుమానసమ్మార్తులు గారటోయి యా
సుర లిక నందు సుందరులు శుభ్రహిమద్యుతులట్టివారు నీ
వెఱుంగనివాడవా? యెవర వీ వనుచు నిరసింపజూతువా.

కను తెఱచువటకుఁ దెఱచిన
కను తెఱచినయట్టు లుండఁగాఁ గాచుకొనెన్
కనికరము లేదె పాపము
గనుచు నెదో యాలకింపవే సుమహాత్మా.

సిరి తోబుట్టువుగా జనించిన ఘృతాచీ నామకక్షీరసా
గర రాజేంద్రకుమారి నచ్చరను స్వర్గంగాప్రవాహంబుశీ
కర ముక్తాఫలమ ణ్యాయత్నకృత రంగద్రింగవల్లీ నిరం
తర సౌభాగ్యమయేంద్రనీలమణి సౌధశ్రేణికావేదికన్.

పవలున్ రే యనుభేద మేర్పడక శుభజ్యోత్స్నతో సర్వకా
ల వసంతోత్సవ నిత్యయావన మహోల్లాసంపు సంపద్ధనం
బవు స్వర్గంబును వీడగావలసె నింద్రాజ్ఞన్ దలన్ దాల్చినీ
వెవరం చింత తృణీకరించెద వటోయీ! దేవకాంతన్ ననున్.

ఆప్రాణప్రతిమా ప్రియావిరహబాధాంతంబు గావించి స్వ
ర్గప్రేమామృతధారలోన నినుఁ బర్వస్నాతునిం జేసి ని
త్యప్రీతుం బొనరించుచుండు మనె నీ వా దేవతారక్షణ
ర్థ ప్రాదుర్భవ మాదిశేషునవతారంబంట వింటిం జుమీ.

నట్టువవేళయందునను నాయొడలన్ ధరియించుకొన్న పూఁ
బుట్టముతోఁ గిసాలయవిభూషలతో నిటు వచ్చి సన్నిధిన్
మెట్టినదానికీ దగినమే లొనఁగూడెను పోయివత్తు నీ
యిట్టికృతిన్ మహేంద్రునికి నెంతటి చిన్నతనమ్మె చూచితే.

ఇది గంగాజలకేళిఁ దేలి దివిలో నే కల్పకచ్చాయనో
మదనారాధనఁ జేయువేళ సుమి మామా యిష్టసంసిద్ధి క
య్యదనున్ సైత మతిక్రమించెడిని జా గౌనేని యంతంతటన్
దుది వాహ్యళికి నైన నందుకొనఁబోదున్ దోడిస్వఃకాంతలన్.

లీలాతాండవ మాపయిన్ జరుగు హళిన్ దివ్యలావణ్య వ
స్త్రాలంకారధగద్ధగప్రభలె దేహఁచ్చాదనల్ గాగఁ ద
ద్వేళాభంగిమ భంగికాప్రకటనన్ దేవర్షి బ్రహ్మరులే
సోలం జొచ్చెద రీ ఘృతాచి ప్రథమస్తోత్రార్హ తత్త్రిడలన్.

నరలోకమ్మునకున్ సుదుర్లభము స్వర్ణస్వప్నరూపమ్ము మా
సురలోకమ్ము సుఖమ్ము నిన్ వెదకుకొంచున్ వచ్చియున్ వెన్కకున్
మఱలింపంబడుచుండె నేమి నరజన్తం బెట్టి భోగిత్వమే
తెఱఁ గై పోయిన దెంతగా వగచునో దేవేంద్రుఁ డీ ధిక్కృతిన్.

నీవు గృహస్థుఁ డౌ తెఱుఁగనేరఁడౌ భంగము కాదౌ దేవతా
స్త్రీవిషయమ్మునన్ బరసతీవిముఖవ్రత మింద్రుఁడంపె నా
జ్ఞావిధి వచ్చియున్నయది సన్నిధి కిష్టమెలర్పకుండినన్
బోవును పాప మాగ్రహము పూనకు మేమచుచుంటిలక్ష్యణా!

ఈవు ఘృతాచి వైన మఱి యెవ్వతెవేని పిశాచి వైన నా
క్రేవల నొక్కటే యన్యతకిల్బిషమున్ సహియింపనోప నిన్
దేవవిభుండు పంచు టెటు దివ్యులతో దివి నున్నవాడె? యా
రావణుచేత లంకను చెఱం బడియుండఁడటే మృషాకృతీ.

దివిదాకన్ బనిలేదు పో భువిని ప్రాదేశమ్ము మాత్రమ్ము నీ
వవలం బోయెడె నే ననుజ్ఞ యిడ కాహా! యింగితజ్ఞాన శూ
న్యవు నీ వౌటయెగాక యెంత యవమానప్రాప్తునిం జేయుచుం
టివి యయ్యింద్రునిగూడ నేర ననుకొంటే నిన్ను నీపాఠమున్.

నిర్యత్నంబుగ వింటి పెకరుగుచుండెన్ జేయి యాశ్చర్య మా
శ్చర్యం బంత సమాధి భంగ మయి యజ్ఞధ్వంసినీతాటకా
చర్యాలాపన బుద్ధి కేర్పడియె నిస్సందేహ మీ వేదో దు
ష్కార్యలోచన యా నిశాచరివి స్వర్గస్త్రీవె దుర్భాషిణీ.

ఖరజిహ్వసహితంబుగాగ వికృతాకారం బెదో కంటి ముం
దరగా నాడునె నిర్నిమిత్తముగ సంధానమ్ము గావించునేన్
శరమున్ జాపముకట్టె యొక్క నిముషానన్ గామరూపమ్ముతో
నొఱగున్ నీనిజరూప మప్పటిసు బాహున్ చాటకన్ బోలుచున్.

జీవధనమ్ము దక్కినది స్త్రీవగుటన్ వధియింపఁ జుమ్ము నీ
త్రోవను బొమ్ము నీదు కలరూ పెఱిగించుక రాకుమీ కుటీ
రావరణమ్ముచాయఁ గల నైనను గాని సహింప వింక నా
యీవిలు నమ్ము లేను సహియించిన నిన్ నరమాంసభక్షిణీ.

నిక్కపు దేవకాంతవలెనే కనుపట్టెనె కామరూప మా
రక్కసియా యిదే ఋషిపరంపర నిత్య మెఱుంగఁ జెప్పునా
మ్రుక్కడి యయ్యెనేనిఁ గడు మోసముతండ్రి! యదేమిరూపమా
ముక్కొకదూలమే యదియ మూలమొకో నరవాసనంగొనన్

ఆశ్రమభూములందు ఋషు లాడెడుమాటయుమాటగూడదూ
రశ్రవణమ్ముఁ జేసి యిది రాక్షసజాతి కెఱుంగఁ దెల్పు నా
విశ్రవసుండు దీని కిడ విద్యను దాని నొరుం డెఱుంగఁ డ
న్యాశ్రయ మింక నీయసురులందున లేనటులన్ విధించుటన్.

పాపిష్ఠురాల కానా
యాపన్నంబలెనె యేదో యాడఁగనుం టే
యీపగిది నెందఱెందఱి
నాపొట్టం బెట్టుకొంటి నన్యాయముగన్.

ఏ దురుపద్రవక్రియకొ యే నిటు వచ్చినదాన గాను మీ
పాదములాన ! మీరలు స్వభావముగాగనె దేవతాప్రియుల్
గాఁదఱుచున్ వినంబడును గాన సురాంగనవేష మూనితిన్
గా దన నాకుమాత్ర మిది కావలెనే కరుణింపఁగావలెన్.

ఆబృందారకకోటి సర్వమును మాయంతఃపురీదాసదా
సీబృందం బిఁక నందులోపలి ఘృతాచీదేవదాస్యాకృతిన్
నేఁ బూసన్ మది నెంతో సిగ్గిలితి కానీ నీవు గుర్తించి నా
కీబాధన్ దొలఁగించినై చితివి నీవే యీ మనోదేహముల్.

నీచెలిమి గడింప హవణించుక వచ్చిన నాఘృతాచిపా
త్రోచిత మైనభాష నుపయోగ మొనర్చెడిపట్ల సర్వమి
థ్యాచరణం బొనర్చితి దయామయు లీర లెఱుంగ లేరె పై
పై చెఱలాడు ప్రేమ కిఁకఁ బాపము పుణ్య మటన్నశంకయే.

తోడన్ వచ్చి ఫలంబు లేనె కొనితెత్తున్ లేర చేదోడు వా
దోడై యూర్తిశ యూడిపడ్డ దనిపింతున్ జూడరా నన్ గృపం
జూడన్ గావలెగాని యెంత యయినన్ జూపించి సంసారపుం
జాడన్ మాటికి నొక్క క్రొత్తరుచి నాస్వాదింపఁగాఁ జేతురా.

సరమాంసాశన మింతతో విడుతురా నాదైవ మం చెంతురా
చరణం బంటి వచింతురా యొడలిపంచప్రాణముల్ నీవెరా
పరిచర్యావర మీయరా వలపు నిల్పన్ శక్యమే గాదురా
కరుణం బోలవురా యొకించుకయినం గానీ తపోధ్యానముల్

మాయన్న యిడిన నా మాణిక్య గృహమున
నో మోహనా! మన ముండ మింక

దాచుకొందునుర శుద్ధాంతంబునన్ నిను
సౌందర్యమధుకలశంబ రమ్మ
విహరణమ్మునకైన వెడల నీయను జుమా
ఒంటిగా నే వెనువెంటలేక

చొక్కుదు లేర యీశూర్పణఖాభోగ
లీలామయుండవై లిప్తలిప్త

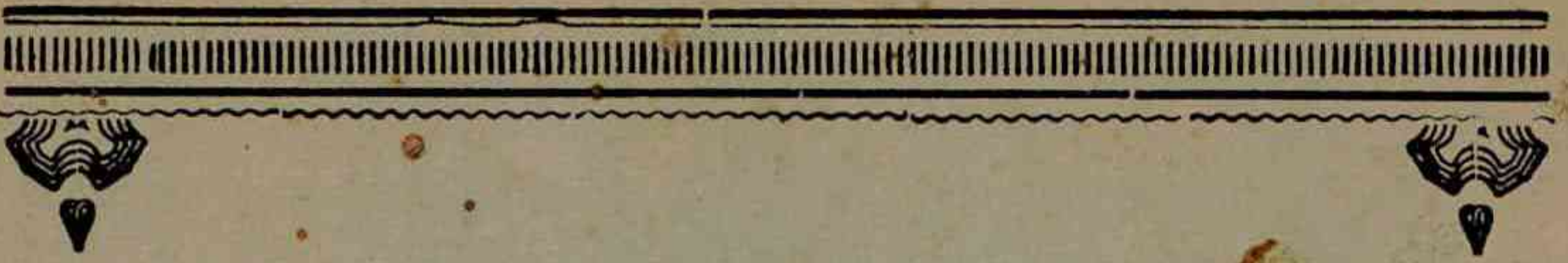
నోచి పుట్టితి వట్టె యెందులకుఁ బేద
 సీతమఱదివి త్రిభువనజేత యైన
 రావణబ్రహ్మబావమఱంది వగుదు
 వెంతలో నెంత గొప్ప యదృష్టరేఖ!

ఓయీ! యెట్టినిశాచరీహతకయో యోజించితే దీనియీ
 మాయావాగురలక దగుల్కొని తపోమాహా త్యముల్ వాసియ
 న్యాయంబై రిటనెందతెందతొఱుషుల్ నాతండ్రి! యేమేనియున్
 బ్రాయశ్చిత్త మొనర్తువే యదెయెదో వాక్రువ్వబో నుంటివే.

సత్యము నొప్పకొంటి నినుఁజంపఁగఁ జే యింక రాదుగానిదాం
 పత్యముగూడనా మనకుఁ బాతకి చూచితే యీసరాసుర
 వ్యత్యయ మట్టు లుండ విననై నను నే విననేర నిట్టిదు
 స్కృత్యపుమాట పావనగృహిన్ ప్రకృతంబుననో వ్రతస్థుడన్.

రోదింపన్ ఫలమేమి నీశ్రవణనిర్మూలంబె యశాఁగావుతన్
 నీదూరశ్రవణముతోడ నింక నంతే నీపసింబట్టుటే
 గాదాఘ్రాణముగూడఁ జూడు పరమాకాశమునన్ నీదు వ్యా
 పాదం బంతయు నీకె యెంతటిభయోత్పాతంబుగా నుండెనో.

స మా వ్త ము.

అర్చనా పాఠ్య